

v ostatných psychologických disciplínach ide o "mixáž" experimentálnych a pozorovacích štúdií prepojených teoretickými argumentami, ako to hádam najlepšie dokumentuje sociálna psychológia (využívaná – mimochodom – aj politickou psychológiou, ktorou sa autorka nezaobrá). A tak v súčasnom stave rozvoja psychológie väčšina psychológov „bude kombinovať viaceré odlišné prístupy, aby sa dopracovali k natoľko realistickému pohľadu, ako je to len možné" (s. 11).

Keď sme pri etike výskumu, možno spomenúť, že autorka poodhaľuje aj podvod prvého britského pedagogického psychológa C. Burta (*The case of Cyril Burt*, s. 189 a nasledujúce). Časť jeho výskumných údajov týkajúcich sa dedičnosti (a to aj pomocou štúdia dvojčiek), mali totiž údajne zozbierať jeho dve výskumné asistentky, pričom pod menom jednej uverejnil aj článok. Zistilo sa však (aj za pomoci jeho sekretárky), že žiadne asistentky nemal. Keď dvaja psychológovia analyzovali ním publikované údaje, zistili v nich viaceré nezhody v článkoch z rokov 1912–1972, teda v celom jeho publikačnom období. Asistentky sa nenašli ani na výplatnej listine, čo robí z prípadu – ako by to nazvali naši študenti – „pikošku". Hoci ide až o kazuistiku z „vedeckej kriminality" (kde nejaké „viny" by sa vraj našli aj u Goddardovej známej Kallikakovej rodiny), autorka zároveň priznáva Burtovi rad kladov a prínosov pre rozvoj pedagogickej psychológie.

Uvedený prípad dokazuje, že autorka je náležite kritická, čo by som však rád doložil napr. aj

kritickým postojom k Frommovej koncepcii tzv. produktívneho charakteru, akoby k jedinej osobnosti, ktorá skutočne radostne zažije slobodu. Z jeho určite výbornej knihy o strachu zo slobody, zdôrazňuje, že tento strach sa rodí z akéhokoľvek slepého nasledovania náboženského alebo hoci politického vodcu, či v dôsledku kompletnej identifikácie sa s určitou organizáciou (aj pracovnou). Je to poučné.

Takto by sme mohli pokračovať v analýze a ilustrovaní kladov tejto vydarenej publikácie. Mal by ju poznať každý, kto kdekokoľvek prednáša akúkoľvek psychologickú disciplínu, už preto, aby sa naučil profesorskej presnosti pri predkladaní údajov, ktorá je v recenzovanej knihe príkladná. Ale aj z rozhladu, z ktorého by pri prednášaní svojej disciplíny mohol vychádzať ako z profesionálneho nadhľadu. O tom, že by to bol dobrý prameň znalosti nahromadených poznatkov pre doktorandov v odbore psychológie ani nehovoriac. Ak by som chcel nájsť nejakú chybu, ktorej sa preda len aj dobrí autori zvyčajne dopustia (keďže mylíť sa je ľudské), našiel som, že pri Cattellovi, ktorý svoje knihy publikoval v rokoch 1944–1971 (s. 244, 263 a i.), neuvádza roky ani pri 16PF alebo pri zásadnom triedení T, Q a L údajov. Radšej sa však pridávam k Pilátovi a vyhlasujem, že nenachádzam na nej chybu.

Odporúčam teda štúdium in extenso, lebo táto recenzia je iba torzovitá.

Ondrej Kondáš

Ladislav Požár: Psychológia osobnosti postihnutých. Bratislava, UK 1996. 110 strán.

Vyšla nenápadná, rozsahom útlá publikácia. Nemožno to však povedať o jej obsahu, lebo ten zaslúžene vzbudzuje pozornosť odborníkov, študentov kombinácií s učiteľstvom rozlične postihnutých jedincov, tiež zainteresovaných laikov.

Autora knižky možno právom pokladať za nestora patopsychológie na Slovensku, najmä v intenciách jej akademického rozvoja ako supportívnej psychologickéj disciplíny, ktorá sa dlhé desaťročia prednáša najmä v rámci vzdelávania špeciálno-pedagogicky orientovaných poslucháčov. Výstavba a logika piatich základných kapi-

tol knihy prísne dodržiava základnú „parketu" patopsychológie v problematike skúmania osobnosti. Autor s vedeckou úspornosťou nezatažuje čitateľa všeobecnými problémami psychológie osobnosti, ale hneď v prvej kapitole prezentuje teoretické východiská skúmania osobnosti postihnutých. V krátkom vstupe do tejto kapitoly správne poukazuje na to, že aj renomovaní autori v oblasti psychológie postihnutých o osobnosti a jej vývine hovoria len okrajovo.

Profesor L. Požár ako skutočný znalec u nás doposiaľ nie veľmi známych ideí veľkého ruské-

ho psychológa L. S. Vygotského sprostredkúva čitateľovi práve psychologickú podstatu vývinu osobnosti postihnutých. Citujeme: „Dieťa, ktorého vývin komplikuje postihnutie, nie je jednoducho menej vyvinuté ako jeho rovesníci, ale je vyvinuté ináč.“ Od tejto myšlienky autor v ďalšom texte prvej kapitoly odvíja vlastný výber podstatných poznatkov o vývine osobnosti postihnutých. Text je obohatený analytickými autorskými komentármi. Skutočne originálne súvislosti nachádza čitateľ v časti o kultúrnom vývine postihnutých.

Doposiaľ určite nepublikované poznatky a súvislosti nachádzame v druhej teoreticky orientovanej kapitole o postihnutí a kompenzácií. Tu sa autorovi podarilo sklbiť vybrané názory A. Adlera, L. S. Vygotského s intelektuálne vycibrenými komentármi G. Dobrotku do kompaktného pohľadu na mechanizmus kompenzácie. Nový autorský pohľad cítiť najmä v rozbere tzv. sociálnej objednávky, pri kompenzácií u vybraných jedincov.

Na neistejšiu pôdu sa dostáva autor pri spracovaní tretej kapitoly, kde píše o osobnostiach osobnosti postihnutých. Spomínam si na vášnivé

polemiky o použiteľnosti vyjadrenia „špecifické osobitosti osobnosti potihnutého“ – tu je však v pozadí problematiky jasne naznačený základný „patopsychologický“ prístup L. Požára. Cítíme, že jestvujú osobitosti všeobecne platné pre postihnutých a zároveň existujú osobitosti, ktoré sa špecificky vzťahujú k druhu a intenzite postihnutia. Práve tieto špecifiká sa v komplexnej podobe prvýkrát objavujú v našej odbornej literatúre. Autor v štvrtej a piatej kapitole predstavuje zovšeobecnené poznatky z veľkého množstva vlastných výskumov a výskumov vedených pracovníkmi Katedry psychológie a patopsychológie Pedagogickej fakulty UK, ktorej bol vyše dve desaťročia vedúcim. Čitateľ tu nachádza relatívne veľké množstvo experimentálnych údajov najmä z oblasti morálneho vývinu postihnutých, tiež sú prezentované a zhodnotené výskumy postojov rozličných skupín obyvateľstva k postihnutým, ktoré sú cielene spracované ako východiská pre proces integrácie postihnutých.

Vďaka autorovi, že neplytvá časom čitateľa opakovaním známeho, že prináša nové a poučné.

Miroslav Andreánsky

M. P o s p í š i l: Asertivita aneb jak ze slepé uličky v mezilidských vztazích. Vlastním nákladem – Na drážkách 7, Plzeň 1996. 238 stran.

Tragédií pro výcvik asertivity jsou nadšenci, kteří s klienty agresivně nacvičují „přeskakující gramodesku“ a namlouvají sobě i druhým, že takto lze pokořit svět. Recenzovaná publikace touto fatální chybou netrpí. Autor se opakovaně a vděčně odvolává na výcvik získaný u slovenského psychologa L. Beleše, jež se podobným úskalím vyhnul. Asertivitu zařazuje do širšího rámce pozitivní komunikace a myšlení. Jednotlivé asertivní dovednosti vhodně ilustruje. Právě v příkladech ukazujících praxi autora s pedagogy a policisty je největší přínos knihy. Čtenář ocení i dobře napsanou a mnohdy ke škodě věci opomíjenou kapitolu o asertivních obligacích. Práce by ovšem místy zasloužila proškrtat. Leckdy se snaží „spasit svět“ – téká od výchovy dětí k zásadám správného man-

želství i k prevenci rozvodovosti. Při všech sympatiích, které autor vyvolá přinejmenším neokázalým hrdinstvím vlastního nákladu na současném přesyceném knižním trhu, přece jen poněkud irituje konstatováním: „Tato kniha změní váš život a proto ji nikdy nezhodíte!“ Co je dovoleno americkým autorům leckdy nevalných návodových příruček, nešlechtí nijak nás, sebekritické a realistické Evropany. Naznačené výhrady však nejsou podstatné. Faktem je, že čtenář zde dostává ucelený soubor asertivních technik, vodítka ke zlepšení komunikace mezi lidmi a práci podporující pozitivní myšlení. Publikaci lze doporučit jak pedagogům, tak i jejich studentům.

Tomáš Novák